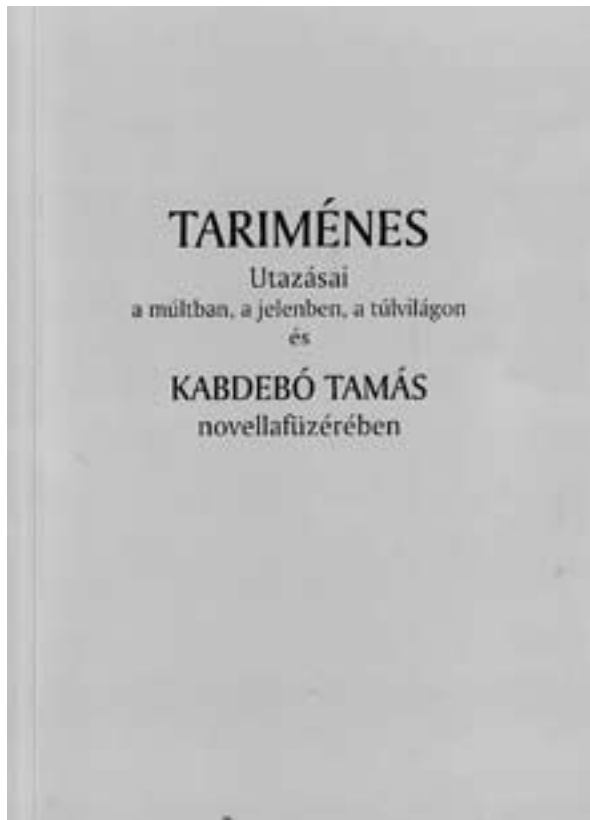

Haklik Norbert

A szív szándéka

Kabdebó Tamás Tariménes-novelláiról

Kunderától tudjuk: az emigráns lét lényege a nosztalgia, amely a „nemtudás”-ból, tehát a hazatérés lehetetlenségéből fakad. Ám mi van akkor, ha a kilencvenes évek be-köszöntével véget ér ez a „nemtudás”, és az emigráns akár szabadon vissza is telepedhetne szülőhazájába? És miféle elveszített hon után érezzen nosztalgiát az emigráns, ha történetesen székely és örmény ősökkel is bír, és családfájának ágai messze túlnyúlnak a maradék Magyarország határain? S milyennek látja ezt az elveszített hazát az, aki a mifelénk megszokottnál jóval nagyobb távlatból, Írországból, a legtöbb ember által beszélt nyelvek egyike, az angol kultúrközegéből szemléli a Kárpát-medencét?

Alapvetően ezekre a kérdésekre keresnek újabb s újabb válaszokat Kabdebó Tamás Tariménes-novellái, amelyeket Tariménes utazásai a múltban, a jelenben, a túlvilágon és Kabdebó Tamás novellafüzérében címmel jelentett meg egy kötetbe gyűjtve a Bajai Honpolgár Alapítvány, vélhe-

tően tisztelgésképpen is a Duna-parti város szülőtte előtt. Ugyanis Kabdebó Tamás, bár 1957 óta Nyugat-Európában él, bajai író. Pontosabban: bajai is. Mert, mondhatnánk Mikessel, úgy szereti ő írországi választott lakóhelyét, Maynoothot, hogy el nem feledheti Baját. De éppúgy el nem feledheti Debrecent, Budapestet és Pécsét sem, de akár a Duna-medence távolabbi városaival, Kolozsvárral vagy Szamosújvárral is folytathatnánk azon települések sorát, amelyeket a Kabdebó-alteregő Tariménes bejár a kötet novelláiban, egészen az Al-Duna partján fekvő szerbiai városig, Szmederevó-Szendrőig. Vagy akár még tovább merészkedhetnénk a felsorolásban, elvégre szülőföld a kultúrkör is, amelynek az emlőin ki-ki fölnevelődött, így a Szentföld, mint a kereszténység bölcsője szintén a legteljesebb természetességgel hódíttatik meg Tariménes által kötetbeli utazásai során.

Bár meghódításról szó sincs: mindez eleve Tariménesé. A hazája. Ahogy a szerző egyik előadásának gondolata idéztetik meg a kötet Tariménes címet viselő novellájában: „Haza a magasban, haza a tudatban, haza a messzeségben, haza a poggyászbán. Mert nem geográfiai egységről, hanem a lélek kulturális töltetéről, a szív szándékaról van szó”. Vagy mindez néhány sorral később, kissé tömörebb és emelkedettebb megfogalmazásban: „A Szózatlanul az. A NAGYVILÁGON E KULTÚRÖRÖKSÉGEN KÍVÜL NINCSEN SZÁMODRA HELY. És ez a hely bárhol helyes, lévén a világ egy nagy falu, egyik sarkában magyar házcsoportokkal, más-mindenütt 'egy-egy háznyi' magyar szigettel”.

A mindenütt-otthon-(is)-lét ezen nézőpontjából látja a világot Kabdebó-Tariménes, bárhol is legyen benne fizikai valójában. A kötetnyitó novellában (Visszapillantó tükör) például egy ártatlan koccanás riadalma készíti arra Tariménest, hogy visszatekintszen személyes múltjába, afféle virtuális időutazás gyanánt tíz esztendő lépven vissza az időben. Azonban a konkrét élettörténetek felelevenítése rögvést a nemzet történetének áttekintésébe vált, egy előadás ürügyén, amelyet hősünknek az egyetemen kellett megtartania, nem mellékesen október 23-án – hogy ismét újabb kapocs jöhessen létre az elbeszélő személyes története és a nagybetűs történelem között. (Ne feledjük: Kabdebó 1956 után hagyta el Magyarországot.) Ez a történelmi áttekintés azonban jó értelemben vett nagyvonalúsággal, az okok és okozatok viszonyának roppant tiszta átlátásával történik, és amikor Kabdebó páthoszra ragadhatja magát, a fennköltég akkor is igazi költészeté nemesül: „Látjátok feleim szümtükkel mik vogymuk... az elszántság, a halálmegvető bátorság nemcsak kivívta a magyarnak a hősiesség melléknevet, hanem bebizonyította azt is, hogy szuronyok ezreivel csak ideig-óráig lehet kormányozni egy gyarmatbirodalmat, mert mihelyst annak falait megdöngetik, potyogni kezdenek téglái, cserepei, megreped a fala, megroskad a legmagasabb tornya”. Azonban a történelmet, a kultúrkört és a személyes létet egységként értelmező és megélő tariménesi tudat világi-

tótornya által kínált tájékozódási pont a világ távolabbi szegleteiben is biztonsággal alkalmazható. Fénye olyan, apró-cseprőnek tűnő mozzanatokat képes megvilágítani, amelyek sokkal jobban árulkodnak korunk viszonyairól, mint a história majdani legkiválóbb tudósainak átfogó értékelései a XX. század utolsó éveiről. Az Ír-lak-zi című írás például sokkal többet mond a katolikus-protestáns konfliktus mindennapi következményeiről, mint ha az olvasó a Sinn Fein s az IRA történetét böngészné át a legapróbb részletekig – pedig az írás „csupán” egy különvált pár írországi lakodalmáról szól, amelyet kis híján meghíúsít a pokolgépnek hitt ébresztőóra, amit a csapos felejtett a pult alatt. Hasonlóképpen szól a nemzetek közötti konfliktusok emberi vetületeiről, bravúros cselekményvezetést alkalmazva a Hol lakik a kisézus? című novella is, amelyben a főhős karácsony este elindul megkeresni a kisedet, a csillag alatt, amelyet miniszterével mért be, mely miniszterével „számlapja a gombostűfejnél is kisebb és valójában csak a lacrima humana nagytólenséjén keresztül látható”. A tolvajlással gyanúsított írországi cigány család, majd a Securitatével való kollaborálással megvádolt, ám valójában az ellenállásnak dolgozó apa gyermekét kihordó romániai zsidó lány megismerése után így jut el Tariménes a Megváltó születésének tényleges helyszínére, a Szentföldre, ahol végül a kisednek szánt aranyjelencét egy arab anyának ajándékozta, akinek a férjét lelőtték az egyik izraeli-palesztin összecsapásban. S miután a taxisofőr a hit ihlette ajándékozás láttán szóvá teszi, hogy „ha már Jézusról van szó, az legalább zsidó volt”, eképpen zárul a novella: „Manapság minden évben más-másnak születik – felelte Tariménes”.

A fenti példákban talán jól érzékelhető a Tariménes-novellák horizontjának gazdagsága, amely annak köszönhető, hogy a kabdebói nézőpont magától értetődő egységként kezeli mind a szerző személyes életében szerepet játszó helyszíneket, mind pedig az önazonosságát meghatározó kultúrkör igen változatos tájait, valamint a történelmet, mindezek változtathatatlan, de oly sokféleképpen értelmezhető előzményét. Ez a hármasság gond nélkül átjárható Kabdebó elbeszélője számára, és éppen emiatt válnak izgalmassá és olvashatóssá a Tariménes-novellák – az olvasó ugyanis sohasem tudhatja biztonsággal megjósolni a szerző mozgását eme rétegek között.

A Tariménes-novellák olvasása közben e sorok írójában melleleg folyamatosan az a kérdés mocorgott: vajon bölcsőbb lesz-e az ember attól, hogy emigráns. Válaszolni nem tudok, annyit viszont bátran megkockáztathatok: ha úgy emigráns, ahogyan novelláinak tanúsága szerint Kabdebó Tamás, akkor bizonyosan. Kabdebó írásait ugyanis csak olyasvalaki alkothatta meg, aki úgy képes kívülről szemlélni önnön múltjának helyszíneit, hogy közben semmit sem felejt abból, milyen volt az időben s térben maga mögött hagyott részének lenni. Ugyanis az emigráns – feltéve, hogy nem a végtelen múltba zárkózás, vagy a teljes asszimiláció stratégiáját követi – mindent önkéntelenül

is folyton legalább két nézőpontból szemlél. Márpedig az az elme, amelyik megszokta, hogy ami magától értetődőnek tűnik, az egy másik közegben olykor a legkevésbé sem az, mindig résen van. Figyel. Mint Kundera legsikerültebb hősei, vagy Milos Crnjanski London regényének Rjepnyinje (csak hogy két másik emigráns íróat említsek), folyton értelmez. A tapasztalat egyetlen mozaikkockáját sem súlyosztatja túlságosan mélyre az emlékezetben, attól a hiúan magabiztos és oly emberien tévedékeny megfontolástól hajtva, hogy „erre úgysem lesz szükség”. S ott, ahová még gond nélkül alásejlik a fény, a legkülönfélébb élmények s tapasztalatok várják, hogy egy-egy mindennapnak tűnő esemény megteremtse közöttük a kapcsolatot, és a felszínre szólítsa őket. Minden állandó mozgásban van, a tér- és időbeli távolságoktól függetlenül keresik egymást folyamatosan az összefüggések. Vagy ahogyan Kabdebó Tamás írja a kötetzáró novella befejezésében, a túlvilágról szólva, de saját írói látásmódjára is oly igazan: „...az atomok szüntelen munkálkodnak, a részecskék bennünk se rényen dolgoznak, a nagy testű csillagok pedig nagy távon egymást váltják az Alfa és Omega indította stafétában”.

(Kabdebó Tamás: Tariménes utazásai a múltban, a jelenben, a túlvilágon és Kabdebó Tamás novellafüzérében. Bajai Honpolgár Alapítvány, Baja 2006.)

Németh Klára: Körkép